

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний університет
імені Юрія Кондратюка

Кафедра економіки підприємства
та управління персоналом

О.В. Редкін, В.Я. Чевганова

Організація праці

**(Теоретичні та науково-
методичні основи курсу)**

Частина 1

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Полтава 2018

Рецензенти:

Дубішев В.П. – доктор економічних наук, , професор, в. о. завідувача кафедри економічної теорії та економічної кібернетики Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

Сосновська О.О. – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри економіки підприємства Полтавської державної аграрної академії.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Протокол № від 2018.

Організація праці (Теоретичні та науково-методичні основи курсу). Частина 1: навч. посібник / О.В. Редкін, В.Я. Чевганова. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – 132 с.

Навчальний посібник забезпечує формування цілісної системи теоретичних знань і науково-методичних навичок щодо раціонального розв'язання проблем, ситуацій та завдань організації праці різних категорій персоналу в ринкових умовах господарювання в Україні на основі розроблення та впровадження організаційних нововведень, які забезпечують зростання конкурентоспроможності підприємств та організацій за умов використання найкращого світового і вітчизняного досвіду, новітніх досягнень передової науки, техніки та технологій.

Основними цілями і завданнями, що реалізуються за допомогою цього посібника, є вироблення у студентів передових знань і необхідного досвіду щодо проведення аналізу й оцінки стану організації праці, розроблення та впровадження пропозицій, організаційних планів і проектів, які спрямовані на прогрес та забезпечення ефективної праці людей.

В 14 темах, котрі викладаються у двох частинах цього посібника, розкриваються теоретичні та науково-методичні основи (сучасні підходи, принципи, процедури та інструменти) організації праці різних категорій персоналу. В кінці кожної теми наводяться контрольні питання і завдання для перевірки знань і навичок за даною темою курсу.

В кінці навчального посібника наведені тести для підсумкового контролю знань і необхідна література щодо основних аспектів організації праці.

Навчальний посібник призначений для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, слухачів інститутів підвищення кваліфікації та працівників виробничих підрозділів різних підприємств та організацій. Він також буде корисний для викладачів даного курсу при проведенні лекцій, практичних занять й організації самостійної роботи студентів.

УДК 331.103:005.95/.96(477)(07)

© О.В. Редкін, В.Я. Чевганова, 2018

© Полтава: ПолтНТУ, 2018

© Д.М. Толкачов, оригінал-макет, оформлення, 2018

Зміст

Частина 1.....	5
Вступ.....	5
Тема 1. Предмет і завдання курсу.....	8
1.1. Мета, цілі, завдання і загальна характеристика структури дисципліни.....	8
1.2. Місце і роль трудового процесу в цілеспрямованій діяльності людей (персоналу підприємств та організацій).....	10
1.3. Світові стандарти і сучасні вимоги у підвищенні ефективності праці в нових ринкових умовах господарювання України.....	12
Контрольні питання і завдання.....	19
Тема 2. Сучасне підприємство, його виробнича система і бізнес-процеси....	20
2.1. Функціонування підприємств у нових умовах господарювання України.....	20
2.2. Структура та принципи організації виробничого процесу.....	24
2.3. Виробнича система і структура підприємства.....	27
2.4. Класифікація виробничих систем.....	33
2.5. Організаційні форми підприємств в Україні та їх загальна структура.....	34
2.6. Основні бізнес-процеси підприємства.....	42
Контрольні питання і завдання.....	49
Тема 3. Порядок формування, функціонування та управління діяльністю будівельної організації.....	51
3.1. Загальна характеристика будівельної організації як сучасного суб'єкта господарювання.....	51
3.2. Типи структури органів управління, які застосовують у будівельних організаціях.....	54
3.3. Основні типи та форми організаційної структури будівельних підприємств..	58
3.3.1. Первинні будівельні організації.....	60
3.3.2. Будівельно-монтажні трести.....	63
3.3.3. Будівельні організації індустріального типу.....	65
3.3.4. Акціонерні будівельні організації та підприємства.....	66
3.3.5. Холдингові компанії.....	68
3.4. Основні функції апарату управління сучасної будівельної організації.....	70
3.5. Світовий досвід удосконалення структури будівельних організацій і застосування нових методів організації праці в будівництві.....	76
Контрольні питання і завдання.....	84
Тема 4. Сутність організації праці та наукові основи її вдосконалення.....	87
4.1. Сутність і зміст організації праці.....	87

4.2. Завдання і функції наукової організації праці (НОП) у сучасних умовах господарювання України.....	91
4.3. Теоретичні основи НОП.....	93
4.4. Основні напрями удосконалення організації праці.....	94
4.5. Взаємозв'язок організації праці з управління персоналом та іншими функціями корпоративного менеджменту.....	96
Контрольні питання і завдання.....	97
Тема 5. Історія розвитку основних підходів до організації праці.....	98
5.1. Розвиток теорії і практики організації праці в передових країнах і компаніях світу.....	98
5.2. Вітчизняні підходи до вдосконалення організації праці.....	99
5.3. Ретроспективний аналіз концептуальних підходів до організації праці.....	100
5.4. Шляхи подолання сучасних викликів і проблем щодо організації праці на підприємствах України.....	103
Контрольні питання і завдання.....	103
Тема 6. Трудовий процес і раціоналізація методів його виконання.....	105
6.1. Трудовий процес: поняття, види і організація.....	105
6.2. Методи праці, її дослідження та раціоналізації.....	110
6.3. Основні напрями і механізми раціоналізації і прогресу трудових процесів у сучасних умовах господарювання України.....	112
Контрольні питання і завдання.....	115
Тема 7. Розподіл і кооперація праці.....	116
7.1. Розподіл праці.....	116
7.2. Кооперація праці.....	120
7.3. Показники раціональності розподілу і кооперації праці.....	123
7.4. Суміщення професій і функцій.....	124
7.5. Організація багатOVERSTATної праці в сучасних умовах автоматизації виробництва.....	126
Контрольні питання і завдання.....	128
Література.....	129

Вступ

Метою викладання навчальної дисципліни "Організація праці" є надання студентам фундаментальних знань і практичних навичок щодо організації праці різних категорій персоналу в ринкових умовах України на основі розроблення та впровадження організаційних нововведень, які забезпечують зростання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання за умов використання найкращого світового та вітчизняного досвіду, новітніх досягнень передової науки, техніки і технологій.

Основними цілями і завданнями вивчення дисципліни є вироблення у студентів умінь щодо проведення аналізу й оцінки стану організації праці, розроблення й упровадження пропозицій, організаційних планів і проектів, які спрямовані на прогрес і забезпечення ефективної праці людей.

Згідно з нормативними вимогами щодо якості засвоєння дисципліни „Організація праці” студенти повинні:

- *знати:*

- сутність, місце та роль організації праці в системі управління персоналом підприємства чи організації;

- сучасну теорію, найкращий світовий і вітчизняний досвід, передову методологію організації праці, основні та спеціальні методи аналізу й проектування трудових процесів, принципи, процедури й інструменти організації праці;

- сутність розподілу і кооперації праці, організації й обслуговування робочих місць, організації комфортних і безпечних умов праці, особливості організації праці різних категорій персоналу;

- сутність, місце та роль сучасного організаційного планування і проектування з використанням передових форм і методів наукової організації праці (НОП), розроблення та впровадження організаційних нововведень, які забезпечують зростання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах їх переходу на світові стандарти функціонування, ведення бізнесу і сталого інноваційного розвитку;

- *вміти:*

- проводити моніторинг, аудит, аналіз й оцінку стану організації праці;

- застосовувати на практиці сучасні підходи, принципи, процедури та інструменти щодо розподілу і кооперації праці, організації й обслуговування робочих місць, організації комфортних і безпечних умов праці, організації трудових процесів різних категорій персоналу;

- розробляти й упроваджувати пропозиції, організаційні заходи (нововведення), плани і проекти з використанням передових форм і методів НОП, які спрямовані на прогрес і забезпечення ефективності праці людей;

- розробляти й упроваджувати пропозиції, заходи і плани щодо переходу підприємства (чи організації) на модель сталого інноваційного розвитку та неперервного вдосконалення організації праці його (її) персоналу.

Відповідно до визначених вище мети, цілей і завдань засвоєння дисципліни дане навчальне видання (посібник) призначене для формування у студентів економічних та інших спеціальностей фундаментальних знань і науково-

методичних навичок щодо організації праці різних категорій персоналу в умовах переходу підприємств України на світові стандарти господарювання в конкурентному середовищі. З урахуванням цього і на основі залучення найкращого світового та вітчизняного досвіду, новітніх досягнень передової науки, техніки і технологій у даному навчальному посібнику розглядаються такі основні теми курсу "Організація праці":

Тема 1. Предмет і завдання курсу.

Тема 2. Сучасне підприємство, його виробнича система і бізнес-процеси .

Тема 3. Порядок формування, функціонування та управління діяльністю будівельної організації

Тема 4. Сутність організації праці та наукові основи її вдосконалення.

Тема 5. Історія розвитку основних підходів до організації праці.

Тема 6. Трудовий процес і раціоналізація методів його виконання.

Тема 7. Розподіл і кооперація праці.

Тема 8. Організація й обслуговування робочих місць.

Тема 9. Умови праці на підприємстві.

Тема 10. Форми організації праці.

Тема 11. Особливості організації праці різних категорій персоналу.

Тема 12. Організаційне планування і проектування трудових процесів та іншої діяльності персоналу підприємства чи організації.

Тема 13. Управління організацією праці.

Тема 14. Особливості організації праці та управління роботою персоналу в проєктах і програмах.

Для закріплення теоретичних основ і розвитку практичних навичок у доповнення до цього теоретичного навчального посібника також підготовлено та видано в 2017 році практичний навчальний посібник (практикум) з курсу "Організація праці".

Практикум складається із 10 структурних модулів-розділів за такими темами (комплексами практичних занять).

• *Комплекс практичних занять № 1 на тему "Аналіз існуючої структури і стану організації праці на підприємстві".*

• *Комплекс практичних занять № 2 на тему "Стратегічне (укрупнене) планування організації трудових процесів і потреби персоналу для їх виконання".*

• *Комплекс практичних занять № 3 на тему " Порядок розроблення, оптимізації, затвердження та реалізації календарних планів виконання робіт і потреби різних категорій персоналу на основі графіків Ганта".*

• *Комплекс практичних занять № 4 на тему "Аналіз, організація та раціоналізація трудових процесів на підприємстві".*

• *Комплекс практичних занять № 5 на тему "Розподіл і кооперація праці".*

• *Комплекс практичних занять № 6 на тему "Організація та обслуговування робочих місць".*

• *Комплекс практичних занять № 7 на тему "Організація комфортних і безпечних умов праці на підприємстві".*

• *Комплекс практичних занять № 8 на тему "Основні форми організації праці робітників та інших категорій персоналу".*

- *Комплекс практичних занять № 9* на тему "Організація оперативного планування й управління трудовими процесами".

- *Комплекс практичних занять № 10* на тему "Організаційне планування та проектування трудової й іншої діяльності персоналу (розподіл функцій, робіт і відповідальності між різними категоріями персоналу, управління розробкою і виконанням організаційних планів та проектів)".

Крім того навчальний посібник-практикум уміщує:

- зміст і методику проведення практичних занять;
- умови завдань та вихідні дані для самостійної і контрольних робіт;
- тести для контролю знань і навичок студентів із курсу "Організація праці";

- літературу.

Кожний комплекс практичних занять охоплює:

- теоретичні питання для обговорення;
- науково-методичні та практичні аспекти заняття, включаючи необхідну теорію та приклади розв'язання типових задач;
- домашнє завдання.

В цілому даний теоретичний навчальний посібник і практикум разом забезпечують формування інтегрованої системи теоретичних знань і практичних навичок щодо раціонального розв'язання проблем, ситуацій та завдань організації праці різних категорій персоналу підприємств та інших організацій у нових умовах господарювання і розвитку України.

Навчальний посібник призначено для студентів, магістрів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, слухачів інститутів підвищення кваліфікації, економічних, інженерно-технічних, управлінських і наукових працівників різних підприємств та організацій, буде корисний іншим фахівцям сфери реальної економіки, бізнесу й органів виконавчої влади.

Автори глибоко вдячні рецензентам посібника за слушні поради і змістовні рецензії.